

NÜRİ

(bk. HALİL NÜRİ).

NÜRÎ

(bk. EBÛ'İ-HÜSEYİN en-NÜRÎ).

NÜRÎ BEY, Bolâhenk
(1834-1910)Son dönem neyzen,
hânende ve bestekârlarımdan.

İstanbul Eyüp'te doğdu. Babası Moralı Bekir Paşa'nın oğlu Mültezim Hacı Mehmed Ali Bey'dir. Hoşsohbet olması ve genellikle neyin bir çeşidi olan bolâhenk ney üflemesi dolayısıyla "Bolâhenk" lakabıyla tanınmıştır. Ayrıca sesinin fazla güzel olmaması sebebiyle bu lakapla anıldığı da ifade edilmektedir (Aksüt, s. 227). Efendi yerine Bey denilmesi dedesinin paşa olması dolayısıyladır (bk. Öztuna, II, 148). Orta öğreniminden sonra Bâb-ı Zabtiyye İstintak Dairesi'nde kâtip yardımcısı olarak göreve başladı (1848). Çeşitli memuriyetlerde bulundu ve Tophâne-i Âmire İstihkâm ve Muayene Dairesi mümeyyizi iken emekliye ayrıldı (1908). Vefatında Fâtih Türbesi Kabristanı'na defnedildi.

İlk müzikî hocası, Hamâmizâde İsmâil Dede Efendi'nin kızı ve bestekâr Rifat Bey'in annesi Hatice Hanım'dır. Din dışı müzikîyi Dellâlzâde İsmâil Efendi ve Rifat Bey'den, dinî müzikîyi Eyüp'te bulunan Hatuniye Dergâhı şeyhi Mehmed Rızâ Efendi'den tahsil etti. Mevlevî tarikatına intisap etti ve bu arada ney öğrendi. Mevlevîliğe intisabı sayesinde dinî müzikîdeki bilgilerini daha da geliştirdi. Türk müzikisinde hocalığı, bestekârlığı, hânendeliği ve neyzenliğiyle tanınan Bolâhenk Nürî Bey çok sayıda talebe yetiştirmiştir. Eğrikapı yakınlarında açtığı meşkhâne'de yetişen öğrencileri arasında tanburî ve hânende Hacı Kirâmî Efendi, zâkir ve hakkâk Mehmed Efendi, Hâfız Hayreddin (Bilgen), Rauf Yek-tâ Bey, Lemi (Atlı), Neyzen Emin Efendi (Yazıcı) ve Hâfız Sâmî en tanınmışlarıdır. Sadi Yaver Ataman hâtıralarında Atatürk'ün Harbiye'de öğrenci iken Bolâhenk Nürî Bey'den meşkettiğini Nuri Conker'den naklen anlatır (*Atatürk ve Türk Musikisi*, s. 64).

Dinî ve din dışı eserler besteleyen Nürî Bey'in yeni tarz besteleri pek beğenmediği ve meselâ Şevkî Bey'in eserleri için, "Harem ağaları gibi hepsi birbirine benzi-

yor" dediği söylenir. Onun eserleri klasik üslûbun devamı niteliğindedir. Sağlam bir teknikle duyu ve zarafetin sentezi olan eserlerinden birçoğu halen canlılığını korumaktadır. Çok sayıda beste-semâi, şarkı ve kârı vardır. Dinî müzikîde de hayli başarılı besteler ortaya koymuştur. Büselik ve karcığar makamlarında bestelediği iki âyin-i şerif bunların en meşhurlarıdır (notaları için bk. Heper, s. 387-411; büselik âyini için ayrıca bk. *Türk Musikisi Klasiklerinden Mevlevî Âyinleri*, XVII, 872-881). Yılmaz Öztuna çeşitli makamlardan iki âyin, iki ilâhi, iki dinî peşrev, bir sirtö, dört kâr, on bir beste, on dört semâi ve otuz sekiz şarkı olmak üzere toplam yetmiş dört eserinin listesini vermektedir (*BTMA*, II, 148-149; ayrıca bk. Aksüt, s. 228-231). Eserlerinin çoğu, öğrencisi Neyzen Emin Yazıcı tarafından notaya alınması sayesinde günümüze aktarılmıştır. Duyduğu eserleri en doğru biçimde öğrenmeye gayret eden Nürî Bey'in seksen kadar makamdan zamanında bilinen hemen hemen bütün eserleri ezberden okuyabildiği bildirilmektedir (Özalp, II, 26; Öztuna, II, 148). Repertuvarının bu kadar zengin oluşu her gün Sarıgüzel'deki evinden işe gidış gelişlerinde vasıtaya binmeyerek yürümesi esnasında elleriyle usul vurarak ezberden iki fasıl okumasına bağlanmaktadır (Özalp, II, 26). Diğer bestekârların eserlerini öğretmekten zevk alan Nürî Bey kendi besteleri söz konusu olduğunda âdeta kiskanır ve kimseye öğretmek istemezdi. Kaynaklarda onun son derece tertipli, titiz ve sinirli bir zat olduğu bildirilmektedir. Nürî Bey'in Mehmed Nürî imzasıyla yayımlanmış *Mecmûa-i Kârâh ve Nakşâ Beste ve Semâi ve Şarkıyyât* adlı on sekiz makamlardan oluşan bir güfte mecmuası vardır (İstanbul 1280). Üsküdar'da İnadıye semtinde Nuhkuysu ve Gündoğumu caddeleri arasında kalan Aşçıbaşı Mektebi sokağındaki bir çıkmaza Bolâhenk Nürî çıkmazı adı verilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Türk Musikisi Klasiklerinden Mevlevî Âyinleri (İstanbul Konservatuvarı neşriyatı), İstanbul 1939, XVII, 872-881; İbnülemin, *Hoş Sadâ*, s. 235-236; Sadettin Heper, *Mevlevî Âyinleri*, Konuya 1974, s. 387-411; Sadi Yaver Ataman, *Atatürk ve Türk Musikisi*, Ankara 1991, s. 64-65; Sadun Aksüt, *Türk Musikisinin 100 Bestekâr*, İstanbul 1993, s. 227-231; Özalp, *Türk Musikisi Tarihi*, II, 26-27; "Bolâhenk Nürî Beyin Meşkhânesi", *İst.A.*, VI, 2948-2949; Hakkı Göktürk, "Bolâhenk Nürî Çıkmazı", a.e., VI, 2949; Öztuna, *BTMA*, II, 148-149; Mehmet Güntekin, "Nürî Bey (Bolâhenk)", *DBİst.A.*, VI, 99-100.

HASAN AKSOY

NÜRİYYE

(النورية)

Ebü'l-Hüseyn en-Nürî'ye
(ö. 295/908)
nisbet edilen tasavvuf akımı
(bk. EBÛ'İ-HÜSEYİN en-NÜRÎ).

NÜRİYYE

(النورية)

Nakşibendiyye tarikatının
Muhammed Nürî'l-Arabî'ye
(ö. 1305/1888)
nisbet edilen kolu
(bk. MELÂMİYYE;
MUHAMMED NÜRÜ'İ-ARABÎ).

NÜRULLAH et-TÜSTERÎ

(bk. ŞÜŞTERÎ).

NURUOSMANİYE KÜLLİYESİ

İstanbul'da
XVIII. yüzyılın ilk yarısında
I. Mahmud tarafından yaptırılan
külliye.

Külliye, şehrin merkezî bir kesiminde ve ticaret bölgesinin hemen hemen içinde Büyük Çarşı'ya (Kapalı Çarşı) komşu olarak I. Mahmud tarafından 29 Muharrem 1162'de (19 Ocak 1749) temeli atılarak inşasına başlanmışsa da onun ölümü üzerine kardeşi III. Osman tarafından bitirilmiş ve açılışı 1 Rebiülevvel 1169'da (5 Aralık 1755) yapılmıştır. III. Osman camii Nür-ı Osmânî (Nuruosmaniye) adını vermekle görünüşte hânedanın ismini, gerçekte ise kendi adını ölümsüz kılmıştır. Kitâbede de kurucu olarak III. Osman'ın adı geçmektedir. Yerinde önceleri Hoca Sâdeddin Efendi'nin zevcesinin adını taşıyan Fatma Hanım Mescidi'nin bulunduğu Nuruosmaniye Camii ile etrafındaki ek yapılar, *Târîh-i Câmi-i Şerîf-i Nür-i Osmâniyye* başlıklı bir risâle kaleme alan bina emini Ahmed Efendi'nin idaresinde Simeon (Simon) Kalfa tarafından yeni bir sanat akımına uygun biçimde inşa edilmiştir. Caminin müstemilâti ile birlikte düzenlenmesi klasik dönem selâtin külliyelerinden çok farklı olarak düşünülmüştür. R. Walsh, İstanbul hakkındaki kitabında bu camiyi yaptırmadan önce bânisinin Avrupa'ya bir mimar gönderdiğini, oradaki katedralleri incelediğini, daha sonra caminin projelendirildiğini bildirirse